

Kommittédirektiv

Nationell samordnare för Kriminalvårdens expansion

Beslut vid regeringssammanträde den 13 februari 2025

Sammanfattning

Av Tidöavtalet framgår att Kriminalvården ska expandera kraftigt. Den omläggning regeringen gör av kriminalpolitiken handlar om ett perspektivskifte – från ett historiskt fokus på gärningsmannen till fokus på brottsoffer och samhällets berättigade behov av skydd. I detta är Kriminalvården en helt central aktör. En särskild utredare ska därför i rollen som nationell samordnare stödja utbyggnaden av Kriminalvården för att möjliggöra ytterligare kapacitet i anstalter och häkten runt om i landet. En utbyggnad av Kriminalvården kräver beslut och åtgärder av en rad aktörer i samhället såsom kommuner, statliga myndigheter och länsstyrelser, branschorganisationer, fastighetsägare och byggbolag. Många aktörer är därmed involverade i processen som leder fram till att fler häktes- och anstaltsplatser tillskapas och expansionen kräver många insatser som ligger utanför Kriminalvårdens egna ansvarsområden.

Samordnaren ska bl.a.

- bedriva ett utåtriktat arbete mot aktörer inom såväl den kommunala sektorn som fastighetsmarknaden samt statliga myndigheter och samverka med dessa i syfte att underlätta tillskapandet av häktes- och anstaltsplatser samt
- kartlägga och analysera hinder för en skyndsam och kostnadseffektiv expansion av Kriminalvården.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026.

Uppdraget att vara en kontaktpunkt för berörda aktörer

Att öka tryggheten för enskilda och bekämpa den organiserade brottsligheten är en central uppgift för hela samhället. Det handlar om ett perspektivskifte från gärningsman till brottsoffer och samhällets berättigade behov av skydd samt om tidigare och tydligare insatser för barn och unga som begår brott för att hindra att barn och unga utvecklar ett kriminellt beteende. I detta är Kriminalvården en central aktör.

Kriminalvården har i sin kapacitetsrapport för 2024–2033 redogjort för behovet av en stor expansion mot bakgrund av reformerna i Tidöavtalet och myndigheten ser behov av att bland annat etablera flera nya och större anstalter och häkten. Kriminalvården styr inte över hur infrastruktur och övrig samhällsviktig verksamhet bedrivs kring en nyetablering. Dessa faktorer är dock avgörande för att verksamheten ska fungera vid en anstalt eller ett häkte.

För att kompetensförsörja en anstalt måste det exempelvis finnas bra allmänna kommunikationer med buss eller andra transportmedel. Likaså kan den kommunala sektorn behöva bidra med barnomsorg, boende och skola för de som kommer att arbeta i Kriminalvården samt deras familjer. För kommunerna kan etablering av kriminalvårdsenheter stärka kommunen genom att det skapas nya arbetstillfällen, samtidigt som det kan finnas en oro hos kommuninvånare när en anstalt eller ett häkte ska nyetableras.

För att Kriminalvården ska kunna utöka sin kapacitet runt om i Sverige är det viktigt att alla berörda aktörer kan samlas i detta arbete. För detta behövs dialog mellan olika intressenter och aktörer om hur utbyggnaden av Kriminalvården kan genomföras i den takt som behövs för att trycka tillbaka den grova och organiserade brottsligheten och återupprätta tryggheten.

Regeringen har gett Kriminalvården i uppdrag (Ju2024/01693) att minska dygnskostnaden exklusive hyror i anstalt och häkte, samt att vid en jämförelse med andra länder identifiera ytterligare möjliga åtgärder som kan genomföras i svensk kriminalvård utan att förutsättningarna för att upprätthålla en god säkerhet och en effektiv återfallsförebyggande verksamhet försämras. Uppdraget ska redovisas senast den 26 juni 2025.

Såväl hinder som möjligheter behöver identifieras för att möjliggöra en kraftfull, skyndsam och kostnadseffektiv expansion av Kriminalvården. Till exempel ska samordnaren beakta möjligheter som kan finnas med stordrift, upprättande av provisoriska anstalter och andra åtgärder som kan bidra till att sänka dygnskostnaderna och korta ned etableringstiderna.

Samordnaren ska därför

- i nära samverkan med Kriminalvården identifiera relevanta aktörer och uppgifter att arbeta vidare med för att möjliggöra expansionen,
- bedriva ett utåtriktat arbete mot aktörer inom såväl den kommunala sektorn som fastighetsmarknaden och statliga myndigheter och samverka med dessa i syfte att underlätta tillskapandet av häktes- och anstaltsplatser,
- kartlägga och analysera hinder för en skyndsam och kostnadseffektiv expansion av Kriminalvården,
- upplysa berörda aktörer om Kriminalvårdens informationskampanjer samt såväl de behov som uppstår vid nyetablering av kriminalvårdsenheter som de fördelar som en etablering innebär samt
- föreslå lämpliga, kompletterande åtgärder som främjar Kriminalvårdens expansion på ett kostnadseffektivt sätt.

Kriminalvården ansvarar för sin verksamhet och sin lokalförsörjning.

Samordnaren övertar därmed inte något ansvar för lokaliseringen av nya anstalter och häkten, men är oförhindrad att lämna förslag till Kriminalvården på åtgärder som rör lokaliseringen.

Samordnaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, i andra utredningar och kommittéer.

Samordnaren ska anpassa sitt arbete efter de straffreformer som riksdagen beslutar om och Kriminalvårdens beslutade ekonomiska ramar.

Samordnaren ska i övrigt vara Regeringskansliet (Justitiedepartementet och Finansdepartementet) behjälplig i frågor som rör Kriminalvårdens expansion.

Samordnaren ska i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar redovisa en konsekvensutredning för de förslag som lämnas. Om förslagen medför kostnadsökningar för staten, kommuner eller

regioner, ska utredaren i enlighet med kommittéföreläggningen (1998:1474) föreslå en finansiering.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Samordnaren ska löpande hålla Kriminalvården informerad om sitt arbete. Samordnaren ska i nära samverkan med Kriminalvården identifiera relevanta aktörer och uppgifter att arbeta med i syfte att undvika överlappande arbete utifrån Kriminalvårdens ansvar. Samordnaren är oförhindrad att identifiera ytterligare relevanta åtgärder som främjar Kriminalvårdens expansion på ett kostnadseffektivt sätt. Samordnaren ska informera om det arbete som bedrivs inom ramen för uppdraget vid de tidpunkter och i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Justitiedepartementet och Finansdepartementet).

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026. Av slutredovisningen ska det framgå hur verksamheten har bedrivits och vilka resultat som har uppnåtts.

(Justitiedepartementet)